

ПАЙШАНБА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ БОЛАЛАР ЖАМҒАРМАСИ ҲАФТАЛИГИ

БАҲОСИ 10 СЎМ

Ўзбекистон Болалар жамғармасининг Сурхондарё вилоят бўлими Наврўз кунларида кўп болали, кам таъминланган оилаларга юз минг сўм пулни минг сўмдан хайрия қилиб чиқди.

«Қумқўрғонсавдо» ҳиссадорлик жамияти ўзининг 1992 йилдаги соф фойдаси ҳисоби-да «Бойсун» болалар уйига юз минг сўмлик «зиқ-овқат ва кийим-кечак маҳсулотларини» совға қилди.

Сурхондарё вилоят ногиронлар жамияти билан Термиз шаҳар ҳокимияти ҳамкор-

НАВРЎЗ
ХАЙРИЯЛАРИ

ликда 16 ёшгача бўлган 150 нафар ногиронга бош-оёқ кийим-кечак улашди.

Вилоят болалар жамғармаси Халқ таълими бошқармаси ва «Ўзбектуризм»нинг Сурхондарё вилоят минтақавий бўлинмаси ҳамкорликда 610 минг сўм ажратди. Бу маблағга 24—29 март кунлари 70 нафар етим бола Бухоро, Самарқанд, Хивани ва Урганч шаҳарларини томоша қилиб қайтди.

19 март кuni Жиззах шаҳридаги вилоят театр биносига Жиззах шаҳар ҳокимияти ва шаҳар халқ демократик партияси ташаббуси билан Наврўзолди хайрия тадбири ўтказилди.

Унда муҳтож кишиларга, ногирон ва етим болаларга ҳар хил кийим-кечаклар совға қилинди. «Нурафшон» корпорациясининг бош директори Николай Погребной 1 милён сўм нақд пулни ўша ернинг ўзида одамларга улашди, 200 минг сўмни оналик ва болаликни ҳимоя қилиш марказига топширди.

Зарбдор туманидаги қар ва соқовлар мактаб-интернатига 50 минг сўм топширилди.

«Санзор» қўшма корхонаси вилоятнинг хайрия жамғармасига 100 минг сўм ўтказди.

«Термиз» хом ашё товар биржаси ҳам Наврўз кунлари савобга шерик бўлди. У Сурхондарё болалар жамғармасига 40 минг сўм ҳадя қилди.

ЎҚУВЧИГА

500 СЎМ СТИПЕНДИЯ

Жумҳурият ўқувчилар саройида иктидорли болаларнинг иккинчи анжумани бўлиб, уч кун давом этди. Анжуманда Қорақалпоғистон жумҳурияти ва барча вилоятлардан келган 300 га яқин ўқувчи қатнашди.

Саройда ижро этилган шеър, қўшиқ, саҳна асарлари ва кўرғазма залларига қўйилган тасвирий санъат намуналари ҳаммани ўзига ром этди. Лекин барибир кимдир голиб бўлиши керак! Ҳакамлар Тошкент вилоятилик ёш қўшиқчи Нуриддин Убодиллаев, ёш мусаввир Юлдуз Нейматова, ёш шоир Шўҳрат Мустафо ўғлини голиб деб топшиди. Уларга голиблик нишонлари топширилди. Иккинчи ва учинчи ўрин соҳиблари фахрий ёрлиқлар билан тақдирландилар, анжуман шитирокчиларига эса эсдалик совғалари улашилди. 20 нафар иктидорли болага 500 сўмлик стипендия бериб бориладиган бўлди. Стипендияни Ўзбекистон Республикаси болалар жамғармаси таъсис этди.

—БИР ЙИГИТ БУЛАЙКИ...

Суратчи: А. ТЎРАЕВ.

• КЕЙИНГИ СОНЛАРДА: •

АЛИШЕР ХОНКЕЛДИ:

ОЛТИАРИҚЛИК ГЎРЎҒЛИ

УЛУҒБЕК СУЛТОН:

«НЕГА ЕРГА ҚАРАЙСАН, РАЪНО?»

«Ё ЙИҚИТАЙ, Ё ЙИҚИЛАЙ...»

Бир гал Шохимардонда Фарғонача усулда кураш бўлди. Уртада ҳакам бўлиб турдим. Шунда бир йигитча майдонга чиқди. Уртоқлари: «Кўй, кўй», деб қўлидан тортишди, лекин у барибир чиқди. Ўзига тенг курашчи билан тушган экан, бир-бирига бел бермай, охири чарчаб, гиззаларини-тиззаларига тираганича туриб қолишди. Шунда, ҳалиги биринчи чиққан йигит бўшашиб, ўзини ташлаб қолди. «Нима бўлди, укажон?», десам, дўстлари уни Афғонистонда хизмат қилганини, елкасида осколкаси борлигини айтишди. Кураш пайти осколка жилиб кетиб, қаттиқ оғриқ турибди. Қоида бўйича ўздан: «Курашасизми?», деб сўрадим.

Жўралари унашмади, ўзи эса: «Турсунали ака, Турсунали ака...», дейди. Афтидан: «Илтимос, мени майдондан чиқариб юборманг, оғриқ ўтиб кетади, курашни давом эттираман», демоқчи.

Бошқалар курашни давом эттириб туришди.

Ярим соатдан сўнг ҳалиги йигит ёнимга келиб: «Турсунали ака, бизни майдонга чиқаринг, курашаман», деди. Рақибини чақирдим. Энди униси ўртага чиқмайди денг. «Йўқ, касал одам билан мен қандоқ курашаман?», дейди. Буниси эса: «Ё йиқилай, ё йиқитай, ишқилиб, курашаман охиригача», деб айтади. Томошабинлар ҳам бунини билишди. Охири рақибини кўн-

дирдик. Чиқишга чиқди-ю, лекин бор кучи билан курашмади. Атайин белини тутиб бераверди. Ярадор йигит эса: «Ундай қилмасин, курашса росманасига курашсин», деб туриб олди. Шунда мен умримда биринчи бор томошабинларнинг курашни йиғлаб кузатишганига гувоҳ бўлдим. Баъзилар ҳатто овоз чиқариб йиғлашди. Шундай кўнглим бўшашибди:

— У, оғайнилар, бу курашчиларнинг иккови ҳам ғолиб, шундай эмасми?! — деб юбордим. Оломон мени қувватлади. Икковининг ҳам қўлини кўтардим. Бошқа илож йўқ эди...

Турсун Али МУҲАММАД

— ОНАМ КЕЛГУНЧА КУЛИБ ТУР

Суратчи: Абдул Ғани ЖУМА

Хат

ЧОЛЛАР ДАРДИНИНГ ДАВОСИ

Мен газетнинг 6 феврал сонидеги берилган «Ё кампир топган ё...» номли мақолани зўр қизиқиш ила ўқиб тааж-жуб ва бечора отахонга раҳим келганидан сизларга ушбу мактубни ёзмоқдам. Мақола муаллифи — Ўролбой ака, ўзингизга аён: сиз билан биз Оллоҳга шукрим тангри-таолонини бўйин-мусулмон бандаларимиз, Пайғамбаримиз Муҳаммад салоллоҳу алайҳи васалламнинг бир муборак ҳадисларида таъкидланади: «Ўзингиза кўрган яхшиликни бировга раво кўрмагунча чин муслмон бўлолмайсан». Бас, шундай экан, сиз билан биз роҳат-фароғатда яшасак-у бечора отахонимиз (уларга ўхшасанлар жуда кўп) ёлғизлик азобини кечса, албатта яхши бўлмас.

Дарҳақиқат, агар уйда хотин бўлмаса ҳаммаёқ зулмат, ҳаётда яшашнинг қизиги ҳам

йўқ. Худога шинг қатла шукрим хотиним ва тўрт нафар фарзандим бор. Турмушимиз яхши. Туф-туф кўз тегмасин. Хотинимни жуда ҳурмат қиламан. Бунини у билади, чоғи. Лекин ўзига айтмаганман.

Мақолани ҳазилкаш чол боболаримга ўқиб бердим. Кейин қизиқиб кўрдим: нима учун қадимлари бирорта бева бўлмасди? Ёлғиз кампир-момоларимиз ҳам кам бўларди. Улар ўзига тенг чолларнинг никоҳига ўтиб турмуш қуришарди. Турмушлари тинч ўтарди, саксонбой, туқсонбой исмли ўғиллар кўришарди. Ҳозиргиларнинг нима учун турмуш қуришга раий йўқ? Отахонларнинг айтишича, у замонларда эр-қоғаларнинг ҳуқуқи бир оз юқори эди. Аёллар кўчага чиқмасди. Бир томондан қимматчилик, қорин, тиркичилик ташвиши туфайли но-

лож бевалар рўзгор қилишарди. Ҳозир эса Алҳамду-лиллоҳ ҳаммаёқ тўкинчилик, аёлу эркак тенг ҳуқуқли. Бева момолар эса рўзгор қўрагандан кўра яхшироқ яшашпти. Бу ёғига ҳукуматимиз нафақани яна ошириб юборди. Ҳозир қайси кампирга қарасанг кўз қадалмас жойидан бели сиймаган 500-1000 сўмлик пулларни чиқаришарди. Кийинилари келлинларниқидан қолишмайди. Умуман бизнинг замонда ёлғиз чол отахонларга қийин бўлди. Лекин чолларнинг фикрича бу муаммони ҳал этса бўлади. Бунинг учун чолларнинг нафақасини кескин ошириш лозим. Кампирларники эса шунчага қамайтириш керак.

«Оила ва жамият» газетасининг асл муштарийси Ҳасанбой АБДУЛЛАЕВ Андижон тумани

Етти кун

ЧИПТАГА НАВБАТ ЙЎҚ

Сурхондарёликлар Тошкентга бориш учун чипта излаб юрмайдиган бўлишди — Термиз — Тошкент йўналиши бўйича янги поезд йўлга қўйилди. Поезд ҳафтанинг жуфт кунлари йўловчиларга хизмат қилади.

«НАВБАҲОР»НИНГ НОМИ ЎЗГАРДИ

Наманганнинг «Навбаҳор» жамоаси миллий биринчиликда «Сардор» номи билан қатнашадиган бўлди. Жамоа унинг асосий ҳомийси бўлмиш жанобнинг исми билан аталди. «Лаҳзада миллиён» ўйинида 10 000 000 (ун миллиён) сўм ютиб олган бу жаноб ўз ютуғини тўлалигича «Навбаҳор» жамғармасига ўтказган эди.

ГУЛҲАЁ АМЕРИКАДА ЭКАН

Мамлакатимизнинг биринчи нўмирли гўзали Гулҳаё Исмоилова-нинг Америкага кўчиб кетганлиги ҳақидаги миш-мишлар тасдиқланди. Қуни-кеча муҳбиримиз Чикаго шаҳрига сим қоқиб, Г. Исмоилова ва унинг оила аъзолари билан суҳбатлашди. Суҳбатнинг тўлиқ тафсилоти газетимизнинг келгуси сонларидан бирда эълон қилинади.

КАШАНДАЛАР ЭНДИ ҚЎРҚМАСИН

Тошкент тамаки фабрикасида носвой цехи ишга тушди. Кейинги пайтда кўпчилик кашандаларимизнинг сифатсиз нос оқибатида касалхоналарга тушаётгани бунга туртки бўлди. Фабрика нос махсус дистирланган идишларда сотувга чиқарилади. Баҳоси келишилган нарҳда.

ЭЛ ВА ЭР ХИЗМАТИДА

Муборакда маҳаллий ойна жаҳон иш бошлади. Унда журналист Очил Тоҳир директорлик, у кишининг рафиқаси Насибхон Тоҳирова эса директорлик вазифасини бажармоқда. Ойна жаҳонда қаттиқ: яқинда диктор хоним сўзни нотўғри талаффуз қилгани учун директордан расмий ҳайфсан олди. Шунингдек, ишга кечкикиб келиш ёки эрта кетиш ҳам йўқ. Сабаби оддий — ойна жаҳон Тоҳировларнинг уйда жойлашган.

ОЛМАХОННИНГ ДУОСИ

Тошкент грампластинка заводи машҳур башоратчи Олмахоннинг шифобахш сўзлар ёзилган пластинкасини сотувга чиқарди. Пластинка турли касалликлар, масалан, уйқусизлик, пешобини тута олмаслик, бош оғриғига даво бўлади. Пластинкага «Ёшлик» журноли ҳомийлик қилган.

ҒИЁС БОЙТОЕВНИНГ ВАЪДАСИ

Чимкентдан қувончли хабар олдик — суюқли санъаткоримиз Ғиёс Бойтоев хонадонига ўғил дунёга келди. Ғиёсжон биринчи фарзандига Мухриддин деб исм қўймоқчи эканлигини маълум қилди ҳамда «кейинги ўғилчаимизнинг номи албатта Охунжон бўлади» — дея ваъда берди.

ХОТИННИНГ БАҲОСИ

Пойтахтнинг Олой бозорида асл сояки майизнинг килоси 2 минг сўмга чиқди. Шукри, деҳқон билан нарх устида оз-моз тортишса бўлади. Тортиша-тортиша уч кило майизни 5 минг сўмга олган жаноб чўқур хўрсиниб қўйди, чунки бундан етти-саккиз йил бурун шу пулга уйланган экан.

УЧ ҚЎЧҚОРНИНГ КАЛЛАСИ

Наврўз байрами кuni Муборак газ ишлаб чиқариш корхонасига қарашли тиббиёт бўлими қозонида қайнади. Икки қўчқорнинг калласи бир қозонда қайнамайди деган гап бекор экан, бўлимининг бошқа икки дошқозонида сумалак ошиб-тошди. Дастурхонга 84 хил таом тортилди. Оёғи оғир, қўли енгил ходимларга фахрий ёрликдан ташқари пул мукофотлари берилди. Бунинг ҳаммаси завод ажратган 45 минг сўм, уч қўчқор ва бошқа шу хил «майда-чўйда»лар туфайли бўлди.

ОЛТИАРИҚЛИК ГҲРҲҒЛИ

Қуни-кеча ёш журналист укамиз Алишер Хонкелдиев Олтиариқда Гўрўғли яшаётганлигини хабар қилди. Ҳозир Гўрўғли бобо барча олтиариқликлар каби бодринг экиш билан овора экан.

Гўрўғли ҳақидаги мақолани газетимизнинг кейинги сонларида ўқийсиз.

ЧЕМПИОНСИЗ ҚОЛИШДИ

Наврўз кунлари Талабалар шаҳарчаси ҳокимлиги ва дорилфунун раҳбарияти катта кураш ўтказиб, катта совин қўйди. Биринчи товоқ — 3 минг сўм пул ва «ФЭД» фотоаппарати амалий математика факультети толиби Раҳмат полвонга насиб этди.

Шаҳарчанинг мутлақ чемпионлиги учун гиламга тушган иқтисод факультети толиби Қомил полвон ва шарқшунослик факультетидан Шамсиддин полвоннинг узок давом этган беллашуви дуранг билан тугади.

800 КИЛО ОШ

Бу хабарни эшитишимиз биланоқ Талабалар шаҳарчасига югурдик. Ахир тасаввур қилинг — тўйнинг катта дошқозонидаям 70 кило гўруч дамланади. Тош ДД касабга уюшмаси ходимлари гўручнинг 800 килолигини тасдиқлашди. Фақат ош бир қозонда дамланмаган, балки Наврўз тадбирлари учун уюшма томонидан ажратилган экан.

МУҲБИРЛАРИМИЗ ХАБАРЛАРИ АСОСИДА ТАЙЕРЛАНДИ

АВАЗБЕК ОЛИМОВ:

ҚЎШИҚНИНГ УЧ ҚАНОТИ БОР

Болалигимда тўжжор бўлишга қизиқардим, аммо бўлолмадим. Лекин бунинг учун афсус чекмайдман. Табиатим ўзи шундай: ўжарроқман. Қилма деган, мўжмин бўлмаган ишни қилгим келверади. Мактабда ҳам шунақа эдим — «адабиётни ўқи» дейишса, «Декамерон»ни ўқирдим.

Ўйимизда кўҳна танбур бўларди. Бобомдан қолган. Ториға қалдиригонлар кўниб олганга ўхшарди. Чертсам — «қўшиқлар» тўғиб учиб кетар ё бари патирлиб йиқиларди. Тенгдошларим варрак учуриб, симдаги қалдиригоч шодасини ҳуркутиб ўйнашарди, мен эса хонага кириб, эшикни эшиқаридан зулфиклардим. Дарпардарни тушириб, танбурни олардим. Танбур чертаётганимни онам кўриб қолганларида кўрқиб кетгандим. Гуноҳ устида қўлга тушгандек айбдор ҳис этганман ўзимни. Онам чолғунчи юлқиб олиб, бунни иккинчи марта қўлдан олиб, ўқийдиган чалғийсан, деганлар. Онам, албатта, ўқисин, катта одам бўлсин, юрт сўрасин деган қайғуда шундай қилганлар. Чунки мен чиндан ҳам ўқийдиган чалғийдиган. Канча-қанча дарсларим қўлиб кетди. Онам бунинг оқибатини танбурдан кўрардилар. Бўйим етмайдиган қилиб баландла олиб кўрардилар, мен эса олиб, қаравотим тагига яшириб кўрардим. Бир кун — онамнинг айтгани бўлавермагач — чолғу билан бир туширдилар, танбур синиб кетди. Онамнинг аҳволини кўриб ачиндим, у киши эса қилиб кўйган ишларидан ҳижолатланди. Мендан ўз сўраб, танбурни созлатиб келтириб бердилар. Эмин-эркин танбур чертайдиган, овоз чиқариб қўшиқ айтайдиган бўлдим.

Устоз кўрмаганман. Йўғ-ей, устозларим — яхши ва ёмон куйлар. Машиқлар қўшиқчиларни устозим дейишга

ҳам истиҳола қиламан. Уларга муносиб бўлишини юки оғир. Севган санъаткоринг ким деб сўрашса, камол-у эҳтиром ила Ориф Қосимов, Ғуломжон Ёқубов ва Равшан Тиллахоновларни айтган бўлардим.

Ҳозирги кунда мўмтоз куйлар ҳақида гапирганда, уларни замонавий куй-қўшиқларга қарши қўйиш одат тусига қирган. Миллий анъаналарни йўқотишга қаратилган шўро давридаги ҳаракатлар санъатда ҳам катта ўпиришлар қилди. Кўпгина санъаткорларимиз ғарб эстрадасига тақлид қилдилар. Натижада ўртамеъна, бир-бирига ўхшаб қўшиқлар кўпайиб кетди.

Мен шу нарсадан қочишга ҳаракат қилаяман. «Мистаҳзод», «Фигон-ким», «Дўстлар» каби мўмтоз қўшиқларга янги, замонавий жило беряман. Шеърларга куй басталашга лаёқатим ҳам йўқ эмас. Асосан ёшлар, муҳаббат ҳақида куйлайман. Ўсимлар менинг қўшиқларимни шунинг учун ҳам яхши кўришса керак. Қўшиқнинг эса учта қаноти бўлади. Бири — яхши шеър, иккинчиси — яхши куй, учинчиси эса — яхши ижро. Агарда мана шу қанотлардан бирироғи зил кетса, қўшиқ кўкка, кўпга парвоз қилолмайди.

Назаримда ўзим ҳақимда кўп гапириб юбордим-ов. Ўзимни бунчалик

тарғиб қилмоқчи эмасдим. Шунчаки одамларга, муҳлисларимга борлигимни, режаларимни билдириб қўймоқчи бўлдим. Мен кўпчилик ўйлаганидек шўхратни эмас, қўшиқ, унинг азоб-

фароғатини яхши кўраман.

Камол эҳтиром ила:
хонанда Авазбек ОЛИМОВ,
журналист Салим АШУР

Кейинги уч-тўрт йил мобайнида юзлаб йигит-қизларимиз жаҳоннинг турли бурчакларида илм олиб, дунё кўргани йўл олдилар. Ўз навбатида мамлакатимизга келётган, хорижий талабаларнинг сони ҳам анча кўпайди. Бу табиий ҳол, албатта. Чунки маъқега кўра жаҳоннинг донг таратган илм масканлари билан бемалол беллаша оладиган

ўқув юртларимиз бор. Уларда таҳсил олишга келган чет эллик талабалардан бир нечтаси билан учрашиб, саволларимизни бердик. Аҳмад Кўч, Хусайн Варлик (Туркия) Низомий номидаги муаллимлар олийгоҳида, Ло Сюе ва Мин Ло (Хитой)лар эса Жаҳон иқтисоди ва дипломатия дорилфунунининг тил ўрганиш марказларида ўқишади.

Бекатдаги гаплар

Режиссёр Мақсуд Юнусов Ўзбекистон ойна жаҳонда Чўлпоннинг «Кеча ва кундуз» рўмони асосида янги видеофилм яратмоқда. Режиссёрнинг номи сизга, албатта таниш бўлса керак — у «Гирдоб», «Ичкўёв», «Бобур», «Лайли ва Мажнун» каби эл оғзига тушган видеофилмлар муаллифидир.

«Яқинда Америкадан қайтдим. У ерда ўйингоҳда катта томоша бўлди, мен ўзбекча, арабча, туркча қўшиқлар айтдим. Шарқ қўшиқлари америкаликларга жуда маъқул келди» — дейди собиқ ҳамюртимиз Азиза Муҳаммедова «АиФ» мухбири билан суҳбатда. Айтилганча, яна бир-икки ойдан сўнг Тошкент «Мелодия»сида унинг янги мусикий диски сотувага чиқади. Азизанинг «Садо» гуруҳидаги собиқ жўровози Кумуш Раззоқова ҳам ўз таъшишлари билан банд: у «Наво» гуруҳи билан Покистонга концертга бориш тараддудиди.

Режиссёр Мақсуд Юнусов Чўлпоннинг «Кеча ва кундуз» рўмони асосида тўрт қисмли видеофилм тайёрлади. Бош ролга ҳали кўпчиликка таниш бўлмаган Кўқон драма-театрининг актрисаси Оқибат Гафурова тақлиф этилган. Чўлпон ролида эса таниқли актёр Муҳаммаджон Абдуқўдировни кўрасиз. Видеофилм май ойида ойнаи жаҳон орқали намойиш этилади.

«Сиз отдасиз қизгина, биз ошқлар пиёда» — Муҳриддин Холиқовнинг янги концерт дастури шундай деб аталади. Концерт 3, 4 апрел кунлари «Алломиш» (собиқ «Юбилейний») спорт саройида бўлиб ўтади, унда таниқли сўз устаси Мирзабек Холмедов ҳам қатнашади. Қиринг, армонда қолмайсиз. Чипта баҳоси — 250 рубль.

«Ойбек Ҳамроқулов (Н. Ҳамроқуловнинг тўнғич ўғли) ўзининг илк қўшиқлар магниталомини чиқарди. У ўтган йили ҳаваскор хонандаларнинг «Қўшиқ айтгани келдим» кўрик-танлови ғолиби бўлганди.

Қаерда, қандай оилада тутилгансиз!

Аҳмад: — Гумишхона шаҳрида, тижоратчи оиласида тутилганман.

Ло: Чунсин шаҳрида дунёга келганман. Отам Но Пей Чюн халқаро компанияда режиссёрлиги бўлимининг бошлиғи бўлиб ишлайди.

Хусайн: — Йозгат шаҳрида, тижоратчи оиласида тутилганман.

Мин: — Чжонг шаҳридан, зиёли оиласиданман.

Бу ерга келгунча нима билан машғул бўлгансиз!

Аҳмад: — Техника лессийнинг электроника бўлимида ўқирдим.

Ло: — Урта мактабда ўқиганман.

Хусайн: — Дорилфунуннинг тайёрлов бўлимига қатнардим.

Мин: — Ташқи ишлар комитетининг ишларидим.

Нима учун айнан бизнинг мамлакатни танлагингиз!

Аҳмад: — Ўзбекистон ота-боболарим юрти бўлгани учун.

Ло: — Тўғриси айтсам, Ўзбекистон деган давлат борлигини келишимдан бир неча ой аввал билганман.

Хусайн: — Аҳмаднинг сўзига қўшилган ҳолда шунини айтишим мумкинки, она-Туркистонга бизда эҳтиром жуда юксак. Жумладан, Ўзбекистонга ҳам. Шу сабаб бу ерга келганмиз.

Мин: — Ўзбек тили менга жуда ёқади. Таржумонлик сирларини ўрганиш учун келдим.

Қайси сиёсатчиларни ёқтира-сиз!

Аҳмад: — Гелмут Кол, Тургут Узол, Горбачевни.

Ло: — Хитой социалисти Тен Шоп Шинни.

Хусайн: — Тургут Узол.

Мин: — Сиёсатга қизиқмайман.

Сиз севган шахар!

Аҳмад — Токиони кўришни доим орзу қиламан.

Ло: — Пекин, Москва.

Хусайн: — Истамбул. Яна Самарқандни.

Мин: — Ўз она шахрим.

Қайси хонандаларни ёқтира-сиз!

Аҳмад: — Муҳаббатни куйлаган барча қўшиқчиларни.

Ло: — Хитойлик эстрада юлдузи Ли Ку И.

Хусайн: — Илдирым Тур-сес, Иброҳим Тотлини.

Мин: — Хитой классик қўшиқларини ёқтираман.

Сиз севган ёзувчи ёки шоир!

Аҳмад — Нозим Ҳикматни, гарча коммунист бўлган бўлса-да.

Ло: — Эртакчи Чен Юан Че.

Хусайн: — Маҳмуд Акиф.

Мин: — Шоира Ши Му Ронг.

Қандай нашрлар билан танишдингиз!

Аҳмад — Келажакда журналист бўлмоқчиман. Шунинг учун бу ерга келишим билан, маҳаллий газеталар билан танишиб чиқдим. «Замон-Ўзбекистон», «Оила ва жамият»...

Ло: — Газета ўқиганим йўқ.

Хусайн: — «Туркистон» газетини.

Мин: — Ўзбек ва рус тилларини яхшилаб ўрганиб олган, шу тилларда газет-журналлар ўқиш ниятим бор.

Сизга нима маъқул келмади!

Аҳмад: — Баъзи таксичиларнинг нафси ёмонроқ экан. Билмадим, улар чет эллик талабаларнинг ҳаммасини бойвачча деб ўйлашадими...

Ло: — Менга ҳозирча ҳаммаси маъқул.

Хусайн: — Тозаликка бироз бепарво экансизлар.

Мин: — Метро бекатлари, дўконларда одамлар бир-бирини вақтини кўп ўғирларкан. Умуман олганда эса, Ўзбекистон бизга жуда ёқди. Йигит-қизларингиз бир-бирига жуда меҳрибон экан. Улардан кўп нарсга кутса бўлади.

Баҳром ХУЖАНОВ
суҳбатлашди

ҚАЛДИРҒОЧНИНГ КЎЗ ЁШЛАРИ

Бултур баҳор кезлари эди. Жанубдан учиб келган қалдирғочлар биз яшаётган «Дом»нинг кириш йўлига шифтига ҳам ин қурди. Йўлак шифти теп-текис бетон плитадан иборат эди. Бироқ, қалдирғоч жонивор ана шу текис шифтда минг бир азоб билан ин қуришга эришди. Кейин тухум қўйиб, бола очди.

Бир кун ишдан қайтсам, йўлагимиз олтидан ўтган симёғочнинг симида 3-4 та қалдирғоч чирқ-чирқлаб ўтирибди. Йўлакда эса бир гуруҳ ёш болалар. Қўшимизнинг ўғли Санжарнинг қўлида қипқизил жиш қалдирғоч боласи. Зиналарда эса яна тўртта темирқанотлар ер билан битта бўлиб ётибди. Уларни шу ётишида ўлиб қолган бўлса керак деб ўйлаб, болалардан қалдирғочнинг уясини ким бузганини сўрадим. Бир АБ-рор деди, иккинчиси Юра, учинчиси Андрей... Зина бўйлаб пар ва патлар, хас ва хашаклар ҳам сочилиб ётибди. 3,5-4 метр баландликдан тушиб кетиб, бетон зиналарга урилган. Яхши ҳамки она қалдирғочнинг тадбиркорлиги

иш берган: «кўрпа-тўшаклар» асраган.

Бизникига жияним Шухрат келган экан. У ҳам бўлаётган ғала-говурни эшитиб уйдан чиқди. Қўлимдаги ҳали тук чиқариб улгурмаган палатонларга боқар экан, у ҳам афсусланди.

— Ҳали тирик булар,— дедим секингина. Сўнгра, Шухрат иккаламиз «кўлбола» уя ясадик. Унинг тубига майин хас-хашаклар ташлаб, «этлар»ни ётқизиб қўйдик. Бетон плитага миҳ қоқиб, инни ўрнаштирдик.

Вақт шом бўлди. Бир пайт Она қалдирғоч келиб бузилган яримта инига қўнди. Афтидан, қалдирғоч жуда ғамгин эди. Болалари учун аза очаяпти деган ҳаёлга бордим. Бутун фикри-зикрим она-болаларнинг тезроқ топишларида.

Тонг ёришиши билан чиқиб қарадим: она қалдирғоч ҳали ҳам қўнган еридан жилмабди. Яқин бориб кузатдим: не кўз билан кўрайки, қалдирғоч ростакмига йиғлаётган экан. Кўплар ишонмас, аммо, мен бу воқеани ўз кў-

ЎЗА сурати

зим билан кўрдим. Қўлимни силқитдим, жонивор ўрнидан кўзгалмади. Кўзларида гилт-гилт ёш.

Уша кун икки кечқурун ишдан қайтаётсам, Озода қизим олдимга чопиб чиқди:— Дада-чи, дада. Қалдирғочимиз ўз болаларини топди, тинмай овқат ташияпти. У ўз шодликларини чичга сиғдирилмасди. Очқ гап, менинг ҳам

қувончдан кўзларимдан ёш чиқиб кетди. Ростдан ҳам она қалдирғоч янги инини, болаларини топган экан. Мажбуран бўлса-да ўрнидан кўзга-танлигимга суюндим. Бироқ, шу нарсани кузатдимки, йўлакка ким кирса қалдирғоч янги уясидан тикка ўша одамнинг елкаси оша учиб ўтар, гўё, қурби етса, бу ёқларга ҳеч кимни йўлатмаса...

Мана, яна баҳор яқинлашмоқда. Мени эса бир нарса ташвишлантиради: ҳалиги йиғлаган қалдирғоч бу йил ҳам қўлбола инга келиб уя қўярмикан? Воқеа бўлиб ўтган қисқагина вақт мобайнида ушбу жониворларга шунчалик меҳр қўйган эканманки, бутун киш бўйи уларни жуда-жуда соғиндим.

Жалол ЯХШИБОВ

Ўғлим чап қўлда ёзишга одатланган, бунга қўнган ўқитувчиси унга танбеҳ бераверар, рўқани ўнг қўлда тутишга мажбур қилаверар экан. Наҳотки, чапақайлик айб бўлса?

Хоразмлик М. САФАРОВ

Дунёдаги ўнақайлик ва чапақайлик ҳақидаги адабиётлар жамланса маҳсус бир кутубхона ҳосил бўлса ажаб эмас. Ўнақайлик ва чапақайлик олдин одамлар орасида нечоғлик жўн, шунчаки бир ҳангомабоп мавзу бўлса, мутахассислар учун жиддий ва адоғи айқ муаммодир. Бу масалага қарашлар асосан уч гуруҳга бўлинади: биринчиси — чапақайлик иллат саналиб, аста-секин тўраб борувчи салбий ҳусусият ҳисобланади; иккинчиси — ўнақай ва чапақай одамларнинг ҳеч бири биридан ортиқ кам жойи йўқ, улар — тенг; учинчиси — чапақайлар ўнақайлардан аксари ҳолларда устундир.

Қизиғи шундаки, ҳар учала мулоҳаза тарафдорлари ўз фикрини тасдиқловчи мисолларни қўлаб келтирадилар. Шу боис, бу ўринда томонлар ўртасида ҳақмаҳкам қилиш эмас, балки ўнақайлик ва чапақайлик ҳодисаси одамларнинг ихтиёридан ташқарида эканини, бундай ҳусусият туғма, яна-ям тўғрироғи, Яратганнинг ихтиёри эканини билиб қўймоқ муҳим. Айни чоғда, чапақайлар ўнақайларга нисбатан таъсирчанроқ, кўнгличанроқ бўлишини, фикрлаш, шорек этиш тарзи ўзгача кечишини билсак фойдадан холи эмас.

Қўринадик, чапақай болага ўнақайликни мажбурлаб ўргатиш, одатлантириш низоҳятда назокатни, эҳтиёткорликни тақозо этади. Беҳордан одамлар орасида чап қўлда қошиқ тутган киши кўзга ғалата кўриниши табиий, бироқ, яна такрорлайлик — чапақайлик сиз ё бизнинг ихтиёри-мизга боғлиқ эмас, у одамнинг бош миёсига, бош миёя ярим шарларнинг бошқарув фаолиятига боғлиқ.

Аризмас ирим, урфга ўхшайдиган азалий одатлар, анъаналар замирида ҳам ўнақайлик ва чапақайликнинг ана шу туғма табиийлигига қарши чиқмаслик, унга уйғунлашишга уриниш яққол кўринадик.

Тараққиётнинг ибтидоий босқичида яшаган, яшаётган қабила кишиларининг яшаши тарзида ўнг-сўл томон ту-

шунчаларига қатъий риоя қилинади. Масалан, уй-жойлар ўнг ва сўл томондан иборат бўлиб чап томонда аёллар, болалар яшаган, ўнг томондаги уйлар эса эркекларга ажратилган. «Ўнг» тушунчаси ботирлик, «сўл» тушунчаси заифлик аломатини англатади. Бир йўла аёлларнинг эркекларга тобелигини билдирган. Бундан ташқари «ўнг» тушунчаси барҳаётлик, ёруғлик, барака-риққ тимсоли бўлган. Эркак кишида болалигидан сиёриги фақат ўнг томондан туриб соғиш ўргатилган. Саломлашаётиб қатта киши ўзидан ёш суҳбатдошининг манлайига ўнг қўл бармоғини теккизиб олиб, лабида босган.

Тараққий этган Оврупо халқларида ҳам ўнг-сўл тушунчасига қатта эътибор беришадилар. «Сўл» сўзи французларда «қовушмас», «виждонсиз» деган маънони ҳам билдиради, италянларда «бузуқ», «ёлгончи», немисларда ҳам шунга ўхшаш маъноларда келадилар. АКШдек юксак тараққий этган мамлакатда 25 миллион чапақай борлиги ҳисобга олинган, Бразилияда эса 13 миллион. Ундай одамларга маҳсус ўқув курслари, меҳнат воситалари, рўзғорда ишлатиладиган буюмлар ишлаб чиқариш йўлга қўйилган. Агар биз чапақайликни ношудлик, билимсизлик, иқтидорсизлик деб тушунадиган бўлсак «Леонардо да Винчи, Микеланжело, Люис Кэрролл, Чарли Чаплин, Искандар Зулқарнайи, Юлий Сезар, Наполеон сингари буюк шахслар фикримизни инкор этадилар, чунки булар — буюк чапақайлар сифатида тарихда ном қозонган зотлардир. Яна бир ноёб мисол — асримишнинг бошларида вафот этган амриқолик файласуф ва математик Ч. Сандерс бир пайтнинг ўзида бир қўлда савол ёзиб, иккинчи қўлида унга жавоб битаверган.

Ўнг ва сўл тушунчалари Ислон динида ҳам йўқ эмас. Хатто пайгамбаримиз Муҳаммад салоллоҳу алайҳи васаллам бунга алоҳида аҳамият берганлар. Жаноби пайгамбаримиз таҳорат қилишда, соч тарашида, кавуш қийишда ўннадан бошларини масалаҳат қилганлар. «Қачон сизлардан бир киши кавуш қийса аввал ўнг оёғига қийсин ва қачон кавуш ёлмоқчи бўлса аввал чап оёғидан ечсин» деган жойлари ҳам бор.

АҲМАД ЯССАВИЙ

ҲИКМАТ

Во дариго, нечук қилғум ғариблиғда,
Ғариблиғда ғурбат ичра қолдим мано.
Хуросону Шому Ироқ ният қилиб,
Ғариблиғни қўб қадрини билдим мано.

Налар келса кўрмак керак ул Худодин,
Юсуфини ойирдилар ул Канъондин,
Туғған ерим ул муборак Туркистондин,
Бағиримга тошни уруб келдим мано.

Ғурбат тегди Мустафодек эранларга,
Уттуз уч минг саҳоба ҳам ёронларга,
Абу Бакр, Умар, Усмон, Муртазога,
Ғурбат тегди оларга ҳам айғум мано.

Ғурбат тегса, пухта қилур қўб хомларни,
Дано қилур ҳам хос қилур қўб оларни,
Қияр кир тўн, тобса еюр таомларни,
Онинг учун Туркистонга келдим мано.

Ғариблиғда юз йил турса, эрур меҳмон,
Тахту бахти, бўстонлари эрур зиндон,
Ғариблиғда қул бўлди ул Махмуд Султон,
Эй, ёронлар, шарбат ичра қуйдим мано.

Ғариблиғда Арслон бобом излаб топти,
Ҳар сир кўруб, парда бирла букуб ёпти,
Биҳамдиллоҳ, кўрдум деди, изим ўпти,
Ушбу сирни кўруб ҳайрон қолдим мано.

Орзуликман қариндошлиғ вилоятга,
Улуғ бобом равзаси ул оқ турбатга,
Бобомни рўҳи солди бу ғурбатга,
Ҳеч билмасман, нечук тақсир қилдим мано.

Қул Хожа Аҳмад сўзлагани Ҳақни ёди,
Эшитмаган дўстларига қолсун панди,
Ғурбатланиб ўз шахрига қойта ёнди,
Туркистонда мазор бўлуб қолдим мано.

Дўховкада қўланса хид қолмасин десангиз бир сиқим туз солиб қўйинг.

Шиша идишлар шўр сувга ювилиб, совуқ сувга чайилса тиниқ ва ялтироқ бўлади.

Газ плита иссиқлигида туз сеппиб, қоғоз билан ишқаланса, ёғ доғлари кетиб, топ-тоза бўлади.

Маслаҳатлар

Гуручи ювганда сувга 1-2 ош қошиқда туз солиб юборсангиз, ғубори яхши кетади, бундай гуруч сувдан олиниб, узоқ вақт қўйилганда ҳам укаланиб кетмасдан аввалгисича турaveraди.

Тишларингизни вақти-вақти билан туз билан ювиб турсангиз тишдаги ҳар хил касалликлардан тезроқ қутуласиз.

Суратда кўриб турганингиз — қум тошдаги ёш боланинг оёқ изи. Бу из, юз минг йилликми, милли йилликми ҳозирча номаълум. Ушбу топилмани бизга Олтиариқ туманидаги 2-сон ўрта мактаб ўқитувчиси Абдулазиз Мамажонов тақдим қилдилар. Абдулазиз аканинг айтишларича, қўшниси янги қураётган ўйининг пойдеворига қирдан тош олиб келган экан. Тошлар орасида бўлиниб ётган беш-ўнта қум тошлардан бирининг ичиде ёш боланинг оёқ изига кўзи тушиб қолган. Уни ажратиб олиб, ўша заҳотиёқ туман муҳарририятига хабар қилган. Ҳозир мутахассислар топилмани ўрганишяпти. Бор гап шу...

ҲАЙВОННИ СЎЙИШЛИКДА ЁКИ ҚЎРБОНЛИКДА АЙТИЛАДИГАН ДУО

Бисмиллаҳи вал-лоҳу акбар. Аллоҳумма минка ва лака. Аллоҳумма тақоббал миний.

Маъноси: Аллоҳнинг исми билан сўяман. Аллоҳ улуғдир. (Эй бор худоё, бу сенданур ва сенинг учундур). Эй бор худоё, мендан буни қабул қил!

ШИРКДАН САҚЛАНИШНИ СЎРАБ ҚИЛИНАДИГАН ДУО

Аллоҳумма инни аъуззу бика ан ушрика бика ва ана аъламу, ва астағфирука лима ла аъламу.

Маъноси: Эй бор худоё! Албатта мен Сенга билиб туриб ширк келтиришдан паноҳ тилайман! Ва билмаган нарсаларимни кечирिशлигингни сўрайман!

ИРИМГА ҚАРШИ ЎҚИЛАДИГАН ДУО

Аллоҳумма ла тойра илла тойрука ва ла ҳайра илла ҳайрука ва ла илаҳа ғайрук.

Маъноси: Эй бор худоё, сен нимани хоҳласанг бўлади ва нимани хоҳламанг бўлмайди.

«ЮЗ БИР ДУО»дан ОЛИНДИ

— ПАТИР ШИРИН БЎЛАДИ

Суратчи: А. ТЎРАЕВ

Дераза

БЕНАЗИР БХУТТОНИНГ УЧИНЧИ ФАРЗАНДИ

Лондра шахрида Покистоннинг собиқ

бош вазири, 39 ёшли сиёсатчи Беназир Бхуттонинг кўзи ёриди. Журналистлар билан бўлган суҳбатда хоним: «Фарзандимнинг қадами кутлуг келди. Туғилганидан икки кун кейин 28 ой тутқунликда бўлган эрим Асиф Зардари озодликка чиқарилди. Эрим билан оила қурганимизга 5 йил бўлди. Аммо бирликда бўлган кунларимиз бор-йўғи 160 кун. Сўнгги 28 ойда тутқунликда эди» — деди. Шуниси қизиқки, Беназир Бхутто тутқунликда бўлган эри билан ҳафтада фақат бир кун, унда ҳам ярим соат кўриша оларди. Сўнгги маълумотлар эса Беназир Бхуттонинг бундан тўққиз ой олдин эри билан, руҳсат олган ҳолда, жазо уйида маълум вақт алоҳида қолишганини тасдиқлади.

ҚҲЕНЛАР ҚУТУРМОҚДА

Литванинг Пакруонсе шахридаги ҳайвонот боғидан еттига қуён ўғирланди. Маҳаллий матбуот ўша заҳотиёқ йўқолган қуёнларнинг бештаси қутурганлиги ҳақида хабар тарқатди. Қуёнларга бундай зарарли вируснинг юктирилиши ўғирларга қарши қаратилмаган, — дейдиладди хабарда. Бироқ уларнинг гўштини еган одам, албатта, қутуради деб таъкидланган.

Хабар чоп этилгандан бир-икки кун ўтар-ўтмас шаҳар ветеринария касалхонасига ўғирлар ўз оёғи билан кириб келдилар.

(Труд)

ЧЎЛДА ЮГУРГАН БОЛА

Тез югуриш бўйича қозоқ қардошимиз Марат Жолонбоева тенг келадигани топилмаса керак. Рейтер агентлигининг Жазоирдан хабар беришича, Марат 1700 километрлик Сахар чўллари 24 кунда кезиб чиқди. Бу вақт ичиде у 5 килога озди.

29 яшар бу йигитнинг айтишича, у бутун ер юзини бир йил вақт ичиде югуриш билан забт этмоқчи.

(Р. Т.)

ЧАҚАЛОҚЛАР СУВДА ТУҒИЛМОҚДА

Перм шахрида аёлларнинг сувда туғишга иштиёқи ортиб бормоқда. Марина Дадашева исмли аёл 9 нафар фарзандининг кўпини сувда туққанигини қайд қилади.

Дадашевлар хонадони ўзларининг оилавий муносабатларида ҳам бошқалардан фарқли равишда «нимадир» бор деб ҳисоблайдилар.

Маринанинг айтишича, бундай усулда туғилган бола табиат ва кинот мувозанатларига мос равишда дунёга келади. Ва асосийси соғлом бўлиб улғаяди.

(Труд)

Табриклаймиз!

Азиз ва меҳрибон дадажонимиз —

МЕЙЛИ ФАРМОНОВ!

Сизни 5-апрелда 63 ёшга тўлган кўннингиз билан муборакбод этамиз. Ёшларни тарбиялашда ҳеч қачон чарчаманг. Тилагимиз — доимо соғ-омон бўлинг. Фарзандларингиз ВЕНЕРА, МАРС, ЗАМИРА, ШУҲРАТ, АЛИШЕР, НОДИРА. Чироқчи шахри.

ОНАЖОН! Туғилган кўннингиз билан табриклайман. Сизга соғлиқ, ишларингизда муваффақият, узоқ умр ва барча эзгу тилакларни тилаб қолувчи ўғлингиз САРВАР.

Умрини ёш авлод тарбиясига бағишлаган тарих ўқитувчиси, онам ХОСИЯТХОН ҚОДИРОВАНИ 4 апрел-муборак 45 ёшлари билан ўзим ва оиламиз номидан қизғин табриклайман. Бахтимизга соғ-омон бўлсинлар. БАХРОМ. Бешариқ шахри.

Устоз Темирўлат ТИЛЛАЕВИ! 2-апрел таваллудингизнинг яна бир баҳори билан қутлаймиз. Ижодингизга ҳам «ҳақиқат кўни» муҳрини қизаверсин. Сиздан севиб ўқилажак асарлар кутиб:

БАХТИЕР, АЛИШЕР ТошДД толиблари.

Опамиз МАВЛУДА! 4-апрел мавлуди шарифингиз билан табриклаймиз. Ило-ё, фарзандларингиз камолини кўриб, чинакам аёллик бахтига эришинг.

Қариндошларингиз номидан синглингиз МАСТУРА.

АКМАЛЖОН! Сизни туғилган кўннингиз билан табриклаймиз. Сизга узоқ-умр, бахт-саодат, келгуси ишларингизга ривож тилаб қолувчи дўстларингиз! АБДУРАСҲ, АЪЗАМ, ОЛИМ.

Оила

39 ЁШДА

Касбим шофёр. Фарғоналикман. Фарзандсизлик туфайли ажрашганмиз. Тошкент ёки Фарғона вилоятлик ширин сўз, озода, кўнгли пок 22—32 ёш орасидаги аёл билан [асосийси, бир боласи бўлса ҳам майли, оталик қилишни бурчим деб биламан] оила қуриш ниятидаман. «Оила — 170».

27 ЁШДА

Тошкентлик, турмушга чиқмаган, бўйи 153 см, хушбичим, касби — тарбиячи бўлган оқила қиз ёши 27—32 орасида бўлган тошкентлик жаноб билан ҳаёт йўлини бир умр боғлаш истагида. «Оила — 171».

31 ЁШДА

Тошкентлик, турмушга чиқмаган, камтарин, озода,

аёл кишининг қўлидан келадиган барча ишларга ўқувни етадиган муаллима қиз ёши 32—40 орасидаги жаноб билан оила қуриш истагида (қайси вилоятдан бўлишининг аҳамияти йўқ) «Оила — 172».

60 ЁШДА

Олий маълумотлиман. Бўйим 170 см. Пенсиям уч кишини боқишга етади. Ичмайман, чекмайман, соғлигим яхши. Тошкент шахрида, икки хонали квартирада ёлғиз ўзим яшайман. Асли Қашқадарё вилоятиданман. Меҳрибон, покиза, ширин сўз, 50 ёшгача бўлган аёл билан қолган умримни бирга ўтказсам дейман [битта боғча ёки мактаб ёшидаги қизчаси бўлса яна ҳам яхши]. Қайси шаҳар ва вилоятлик бўлишдан қатъий назар кўчиб ўтишим ёки квартирамни алмаштиришим мумкин. «Оила — 173».

Ос — ибтидоий Хоразмнинг энг кўҳна қишлоқларидан. Бу заминда Одам Ато замоналардан сўнг ҳазарлар ва ослар яшагани маълум. Ҳазарос деган қадим қалъа бунга гувоҳ. Бу элатнинг одамлари ғаройиб. Самимий десакми, меҳнаткаш десакми, бағри кенг десакми... Ҳеч бир таърифда янглишмаймиз.

Шу элатнинг бир фуқароси, савобталаб бир ўғли ҳақида айтмоқчи ният қилдик. Таърифлар меъердан ошса — айтасиз. Мақомига етказмасак — қарздормиз.

У шу қишлоқда бундан роппа-роса ўттиз тўққиз йил муқаддам таваллуд топган. Отаси раҳматлик Султон бўва умри элнинг хизматини қилган, улусда бообру одам эди. Қурилиш ташкилотларида ишлаб, қарилик нафақаси-

латганларни, тахт сурганларни, айшу-ишратга ботганларни ким эслайди? Аммо, Хива-ю, Самарқандни, Бухоро-ю, Кўҳна Урганчни, Шахрисабз-у, Туркистонни бунёд этганларни ким ҳам унута оларди?..

— Ишга янги келган кезларингиз...

— ... Бор йўғи амалиётчи эдик. Кўз кўриб пишавераркан. Бинога илк ғиштни қўйган одамнинг қувонишини ўшал қошона қад ростлаганда бир кўринг. Ҳар бир иморат бир босқич, умрнинг бир бўлағи. Бугун шуларнинг ёнидан ўтаётиб, умрининг кичик бир бўлағини хотирлайсан.

— Кейин-чи!..

— Урганиб кетасан. Одамларга, шароитга. Иш муҳитига. Қишлоқ туман

сан — болаларинг ўқишади, шифохонани битказасан — дарди бор бандаси ҳаётга қайтади, ер очасан — юртга ризқ-рўз келади, ариқлар қазийсан — боғлар кўкаради... Ҳаммаси савобли ишлар. Ҳамма миннатдор, ҳамма дуоғуй.

— Раҳбарлик, худо ёрлақадан нийом эса-да — азоблари бор, ташвишлари кўп...

— У пайтлари ташвишлар — юз эллик нафар қурувчининг бошини бириктириш эди. Иш ҳажми ҳам йилга икки-икки ярим миллион сўм атрофида. Оз кўринади, аммо шу пулга ўша пайтлари кўп иш қилиш мумкин бўларди. Кўп иш қилинган.

— Ҳозир-чи!

— Ишчи хизматчиларнинг сони

сув иншоотларини ўтказишга эришдингизлар!

— Буни бир кунда ҳисоблаш қийин. Қайси бирини айтсам экан?.. Туманимизнинг исталган бир жойига борсангиз — бизнинг ишларимизга кўзингиз тушади. Турар жойлар, мактаблар, боғчалар, маъмурий бинолар... Минг-минг чақиримлаган сув иншоотлари, минглаб гектар экин майдонлари.

— Майли «енгилроқ» мавзуларга ўтсак. Иш вақтингиз неча соат!

— Фалон соат, десам хато айтган бўламан. Раҳбарнинг иш вақти — тонг қоронғисидан шом қоронғисигача.

— Меҳнат таътили кунлари-чи!

— Ҳамманики қатори.

— Дам олиш кунлари...

— Бир кун. Баъзида шошилинч би-таётган иншоотлар бу дам олишни ҳам ютиб юборади.

— Нималарга қизиқасиз!

— Ҳамма одамлар қатори. Ишдан кейин оилам билан тинчгина ўтирсам, дунё воқеаларидан хабардор бўлсам, эл-улуснинг тўй-маъракасига вақтида қатнашсам. Буларнинг кўплари орзу-лигича қолмоқда. Иш бунга ҳамма вақт имкон беравермайди.

— Газет-журнал ўқишга вақт топарсиз!

— Мунтазам бўлмасада, ўқиб бораман.

— Қайси нашрларни!

— Деярли ҳаммасига обуна бўлганман.

— «Оила ва жамият»ни-чи!

— Ўқиб бораман...

... Бир пиёла чой ўстидаги суҳбатимиз баёни шулар. Бир қурилиш раҳбарининг ихчамгина фикрлари шу. Тўғри, гапга чевар эмас, бадийликдан йироқ, содда, лўнда гапирди — қўяди. Дунё ҳақидаги тушунчаси кенг.

У оилада меҳрибон ота. Саккиз қиз ўстиряпти. Исмлари бир-биридан чиройли — Муҳайё, Манзура, Гулора, Зеваржон, Зухра, Шоҳсанам, Ўғилой, Муқаддас...

Рўзимбой ҲАСАН суҳбатлашди

Суратда қурувчи — раҳбар Худойназар Султонов волидаи муҳтарамалари Рўзигул момо, аёли Гуласал ва қизлари билан.

Саъдулло БОБО сурати

ХУДО НАЗАР СОЛГАН ЙИГИТ

га чиққан. Уч ўғли ҳам ота касбини танладилар. Кенжаси ўрта мактабни тугатгач, Андижон пахтачилик олийгоҳининг сув иншоотлари факултетида ўқиди.

1976 йилда Тошсоқа кўча механизациялашган колоннасида мастерлик қилди. Орадан бир йил ўтмасдан янги ташкил топган Богот кўча механизациялашган колоннасида ишга келди. Етти йилда оддий мастерликдан колонна бошлиғи лавозимигача бўлган доволарни босиб ўтди.

Биз қурувчининг оиласидамиз. Ишбоши билан бошқа мавзуларда гап талашиш қийин. Ишга ўрганган одам — ишни гапирди. Бу суҳбат узоқ чўзилиб кетаверди. Муқаддам тайёрланган саволларни чўнтакдан чиқариш — ўнғайсиз. Энди «оқим»га қўшилсиз. Умрида бир ғиштни яна бир ғишга уламаган одамга бу мавзу зерикарли. Икки йиллик мажбурий хизматда ўрс ўрмонларига «қирон» келтирган, тиззадан ботқоқ кечган, олти йиллик кечки ўқишнинг кундузини қурилиш майдонларида чанга ботиб ўтказган одамга — бизга бу мавзу ҳарқалай яхши таниш.

Умуман бунёдкорликдан эзгу, савобли касбнинг ўзи йўқ. Бундан минг, икки минг йиллар аввал бозор гул-

ни ўзига хос. Ҳаммани танийсан, ҳамма сени танийди. Бировга акасан, бировга ука. Гўё бир оила одамларидек. Турар жой тиклайсан — юртдошларинг яшашида, мактаб қура-

турт юз нафардан ошиб кетган. Иш ҳажмимиз саксон миллион сўм атрофида.

— Шу даврда қанча бино тикландингизлар, қанча гектар ер очиш ва

БИР РИВОЯТНИНГ ЗАРАРИ

Бошқа ривоятларда борми- йўқми, билмадим, аммо Сурхондарёда биров ишониб, биров ишонмайдиган бир ривоят ҳали ҳамон яшаб келади. Эмишки, ёнғоқ эккан одам унинг меvasини тотмай қазо қилармиш. Бу ривоят шунчалик кенг қанот ёзганки, минглаб одамлар ҳанузгача ёнғоқ экишдан ҳайқадилар.

Бир дўстим бор: ёнғоқни жуда яхши кўради, ёнғоқ мағзининг хосиятлари ҳақида керак бўлса соатлаб гапирди. Худди ана шу дўстимдан ёнғоқ билан боғлиқ бир ривоятни ҳам эшитганман. Қадимда бир бемор шифо истаб олиш Ҳиндистонга йўл олади. У ерда минг бир дардга малҳам қила оладиган машҳур табиб яшаркан. Табиб беморнинг дардини аниқлагач, қўлига тўртбеш ёнғоқ беради. Ва айтдики, ёнғоқни чақиб ҳар овқатдан олдин битта палласини яхшиллаб чайнаб ейсиз. Худодохласа, ҳеч нарса кўрмагандек бўлиб кетасиз. Табибдан фавқуллодда мўъжиза кутиб ўтирган бемор разм солиб қарасаки, шу — ўзимизнинг ёнғоқ. Во ажаб! Шунда ҳайрати энёда бўлиб, табибга дейди:

— Тақсир, узр, уйимизда бундай

ёнғоқларни ҳовуч-ҳовуч билан чақиб ейман. Бизда бу мева сероб.

— Воҳ, унда бу ерда нима қилиб юрибсиз! — дейди табиб азбаройи ҳайратланганидан.

Хуллас, қиссадан ҳисса шуки, ёнғоқ наиники бир тансиқ неъмат, балки қиёси йўқ шифобахш дори ҳам.

Ёнғоқхўр дўстимга савол бераман: — Бозордан ҳар кило ёнғоқни олти юз, етти юз сўмга олгандан кўра катта томорқангиз бор, шунга эксангиз бўлмайдингизми!

— Мен-ку, неча мартабала экаман деб кўрдим, лекин онам ижозат бермайдилар. Нера десам: «Қўй ўғлим, экмагин, ёнғоқ беҳосият дарахт, дейишди. Эккан одам меvasини кўрмай кетармиш», дейди Бора-бора онамнинг гаплари миямга шу қадар ўрнашиб қолдики, энди ўзим ҳам ёнғоқ экишдан қўрқаман.

Ана шундай. Ёнғоқ экишни ирим билладиганлар кам эмас. Одамлар орасида пиёз, саримсоқ пиёз, қалампир, нўхат билан бир қаторда ёнғоқни ҳам экмайдиганлар бор. Қизиғи шундаки, кўплар гап ҳаёт билан ўлим ҳақида бо-

рар экан, ҳатто бу ривоятни синаб кўришдан ҳам қўрқади.

Олтинсой туманидаги Чинор қишлоғида яшаб ўтган Абдуҳалиқ бобо Дуборов (худо раҳмат қилсин у кишини) саксон икки ёшида қазо қилди. Шу одам давраларда айтиб юрарди:

— Мен бу гапга ишонмадим, ёнғоқ ҳам экдим, нўхат ҳам экдим. Мана кўриб турибсизлар, ўлмадим. Қанчадан-қанча ёнғоқ экиб, худого шукр меvasидан ҳам татидим. Ҳеч қўрқмасдан ёнғоқни экаверинглар.

Дарвоқе, энди-энди одамлар ёнғоқни кўрқмасдан экадиган бўлаёпти. Уч-тўрт йилда ҳосилга қирадиган ёнғоқ навлари юқоридаги ривоятнинг ёлғонлигини исботлаб қўйди. Лекин шу нарса аниқ эканки, бир ёлғон ривоятнинг чиппака чиқиши учун ҳам неча ўн йиллар кетар экан. Исломда ирмисиримлар қораланган. Лекин қарангки, хурфот, бидъат йўлини тутганлар, иримларга илҳос қўйган одамлар ҳар жиҳатдан зарар кўрар эканлар. Буни ҳаётнинг ўзи исботлаб турибди.

Маҳмуд АБУЛФАИЗ Сурхондарё вилояти

Суратчи: А. Тўраев

БИР ТАНГРИГА

Ҳар бир миллат ўзининг миллий уйғониши ибтидоида илк дини, тарихи ва маданиятига эҳтиёж сезади. Бу табиий ҳол. Чунки миллий тарих, дин ва маданиятсиз миллий қадриятлар — юзаки бир тушунча, ҳавойи бир тасаввурдан бошқа нарса эмас...

Туркияда миллиятчилик хусусидаги баҳсларда мен илк марта дуч келган савол — туркияликларнинг илк дини ва тарихи масаласи бўлди.

Туркий халқларнинг қадимги дини хусусида сўз кетаркан, табиийки, мен Зардушт ва зардуштийлик хусусида фикр билдирдим. Ва бу фикрим билан ўзим таниган, билган бир гуруҳ миллиятчи зиёлиларнинг қарши қарашларига рўбарў келдим. Улар мендан: «Сизни Ҳумайний йўлдан оздирибди» — дея ўпка қилишди. Билмадим, Ҳумайний йўлдан оздирдимми (?), ёки бошқа бир мафкурами, ҳар ҳолда, ана шу мулзамлик туфайли Туркий халқларнинг тарихи, дини ва маданиятига оид бир қанча манбаларни жидду жаҳд билан ўрганишга киришдим. Ва сўнггида... амин бўлдимки, ҳақиқатан ҳам бизнинг қадимги динимиз ҳақидаги тасавуруларимиз бироз савб экан. Тўғри, қадимги маданиятимиз, адабиётимизнинг зардуштийлик гоёларидан, Зардушт руҳидан баҳраманд бўлганлигини инкор қила олмаймиз. Айни пайтда «шаманизм» деган ўзига хос бир дин ва диний тасаввур юзга чиқмоқдаки, қадимги маданиятимиз, адабиётимиз ҳам бу диний тасаввурдан холи экан.

Бир қадар маъхум ва маҳдуд манбаларга таянгани ҳолда Олтой ҳамда Ёқут шаманлигини тадқиқ этган атоқли Турк миллиятчи зиёлиси, раҳматли Зиё Кўкалп қадимги туркий халқлар учун миллий бир динни тасаввур этган ва бу динга нисбий маънода «тойунизм» деб ном берган эди. Аммо бу мавзуда жуда кўп тадқиқот ва изланишлар олиб борган бошқа бир олим — профессор Абдулқодир Инон «тойунизм»нинг буддизмдан бошқа нарса эмаслигини, туркий халқларнинг қадимги динига нисбатан мохият-этибори билан

«шаманизм» иборасини қўлаш тўғрироқ эканлигини эътироф этади.

Хитой манбаларининг маълумот беришича, қадимги Урта Осиёда шаманизмнинг асослари Кўк-Тангри, Қуёш, Ой, Ер, Сув Ота ҳамда оташ (ўчоқ) рамзлари эди.

Урта Осиёда давлат қурган қавмларнинг маданият маркази бўлган ҳокон саройлари ва бекларнинг қароргоҳлари хорижий халқларнинг дини ва маданияти таъсиридан ўзини химоя қила олмади. Бунинг натижаси ўлароқ, Шарқдан Хитой мифологияси ва фалсафаси, жанубдан Ҳинд-Тибет буддизми ва Ғарбдан Зардуштизм кўпдан бери Урта Осиёнинг миллий маданиятига аста-секинлик билан кириб келаётган, уларнинг ўзлари ҳам ерли халқ маданиятининг ибратли томонла-

бўлганликлари қайд этилди. Фақат бу динлардан ҳеч бирига мансуб бўлмаган турк қавмлари хусусида сўз юритаркан, «унга ишонадилар», «бунга ишонадилар» қабилларида фикр билдирадилар, шаманизмнинг «бир диний система» бўлганлигини қабул этмайдилар. Бундай даъволарга қарши юқорида исмини қайд этганимиз — Абдулқодир Инон X аср Араб сайёҳи Абу Дулафининг IX—X асрларда Ўттисувда ва Сирдарёнинг шарқий қисмида ҳоким бўлган Қарлуқ Туркларнинг ёлмаган дарахтдан ясалган ибодатхоналари топилиши, унинг деворларида қадимги турк ҳоконларининг суратлари нақш этилганлиги тўғрисидаги маълумотларни ўртага қўяди. Аммо бир қанча манбаларни таҳлил этиш асосида амин бўлганим — туркий

нинг «Шажараи Турк» китобида ўқиймиз:

«...У замон уларда (Туркларда) бир одат бордики, бирининг ўғли, бирининг қизи... бошқа бир яқини ўлса, унинг суратини қўғирчоқ қилиб ясашар, уйларида сақлашарди... Бу суратнинг олдида ўз овқатларининг илк луқмаларини қўядилар. Юзларини, кўзларини қўғирчоққа суртиб, унинг қаршисида ерга эгиларлар. Шундай қилиб, ўзлари билмаган ҳолда бутга сиғина бошладилар...»

Шу ўринда Яратувчининг (Аллоҳнинг) туркча исми, яъни Тангри сўзи хусусида тўхталиб ўтишни мақсадга мувофиқ, деб биламан. Бу борада улғур бобомиз Махмуд Қошғарийнинг «Қутадғу билиг» асари қадар бизга теаран тасаввур бера оладиган биронта манба бўлмаса керак:

«...Тангри»... Аллоҳу азза ва жалла. Қоғирлар кўкка (осмонга) «тангри» дерлар. Яна бир одамлар катта бир тоғ, катта бир дарахт каби кўзларига улғур кўринган ҳар нарсага «тангри» дерлар.

ЭЪТИКОД БЎЛГАН

рини ўзлаштираётган эдилар.

Ет динлар (буддизм ва зардуштизм) Турк шаманизмидан бир қанча унсурларни қабул қилиб олиш билан оддий халқ табақаси ичида муваффақият қозонди. III—IV асрларда зардуштизм, буддизм ва насронийлик Урта Осиёнинг айрим ҳудудларига кириб борди.

Об дарёсининг ирмоқларидан, Сибирнинг Тайга ўрмонларидан ҳақиқий шаманист сифатида Жанубга келган Тобелар V асрда буддизм динини расман қабул этдилар, ҳашаматли Будда ибодатхоналарини қурдилар. Аммо буддизм оддий халқ табақасининг руҳи ва маънавиятига сингиб кетолмади, фақат бир ҳовуч аристократиянинг дини бўлиб қолди.

VI асрда буюк Турк давлатини қайтадан қурган Кўк Турк сулоласи қадимги туркларнинг диний эътиқодларига содиқ қолган бир сулола эди. Бу сулоланинг ҳукмронлиги даврида давлат идораларида миллий тил ва миллий ёзув ҳукмрон мавқега эга бўлди.

Муслмон жуғрофияларида у ёки бу турклардан бахс этаркан, буддист ва ё носаро

халқларнинг қадимги дини, тарихини тадқиқ этган биронта олим Араб тарихчиларининг туркларнинг дини ҳақида берган маълумотларининг қай бири шаманизм ва қай бири буддизм ёки маздаизмга оид эканини қатъий фарқ этолмаган. Чунки Араб олимларининг аксарияти уларга нисбатан «мушрик» ибораси билан чекланганлар. Зотан Ислом динида, ҳаммаизмга маълумки, улар мушрик деб аталади...

Юқорида келтирганимиз — Араб тарихчиси Абу Дулафининг саёхатномаларидан илова қилинган Сирдарёнинг шарқий қисмидаги Қарлуқ Туркларининг ибодатхоналари тўғрисидаги тасавуруларимизнинг тадрижий давоми ўлароқ бир савол ўртага чиқмоқда. Ҳўш, бизнинг боболаримиз бутларга топинган эдиларми?..

Рус олими А. В. Анохининг «Материал по шаманизму в Алтайцев» китобида қуйидаги муҳим тарихга дуч келамиз:

«...253 йилда Фарангистон қироли Людвиг IX тарафидан Мўғулистонга, Мангу хон хузурига элчи сифатида жўнатилган роҳиб Рубрук буддист уйғур ибодатхонасида кўрган бутлари ҳақида шундай маълумот беради:

Уйғурлар бир Тангрига эътиқод қиладилар. Тангрининг инсон ёки бошқа бир жисм шаклида тасвирланишини рад этадилар. Ундай бўлса, нима учун бу қадар кўп бутларингиз бор? — деб сўраганимда уйғур роҳиб: биз бу бутларни Тангрининг тасвири, дея қабул этмаймиз. Бизнинг одамлардан бири ўғли, хотини ёхуд бошқа бири қазо қилса, унинг суратини ҳозирлайдилар ва бу ерга қўядилар. Биз ҳам бу суратларнинг марҳумнинг хотираси сифатида сақлаймиз, — деб жавоб берди. Ва яна шундай суратлар ясаш ва уларни ибодатхоналарга келтириб қўйиш одатининг кейинчалик бутларнинг ва будпарастликнинг келиб чиқишига сабаб бўлганлиги ҳақидаги фикрни биз Абулғозий Баҳодурхон-

Шунинг учун бу каби нарсаларга сажда қиладилар. Яна булар билгучи инсонга «тангрыйкан» дерлар. Буларнинг ожизлигидан Аллоҳга сиғинамиз» (Бу ва юқоридаги парча асарларнинг Туркий туркчасидаги муқобилларидан олинганлиги учун уларни ҳозирги ўзбек туркчасида келтирдик — П. С.)

Туркий халқларининг асрлар даврида бир қанча динларга кириб чиқишларига қарамай, қадимги турк дини-шаманизм туркий халқларининг маънавий ҳаётларида сезиларли из қолдирганлигига тарих гувоҳ.

Бошқа манбалар — улғур бобомиз, мутафаккир шоир Ҳазрати Низомиддин Мир Алишер Навоийнинг бир-икки ғазалларидаги хориж сузларининг моҳиятига эътибор қилайлик:

Ҳазратнинг таъби назмларидан сунилган

Зулфи савдосинида билмаслар

Навоий нуқтасини,

Чун жузун гуфторидир

ёхуд йилон арбоғи — байтида

даги «йилон арбоғи» — шаманистларнинг илонни инидан

чиқариш ёки уни заҳарсизлантириш учун ўқиган афсунларидир.

Еки шоирнинг «Фавойидул кибар» девонидан олинган

Ёда тошига қон текач ёғин

ёққандек, эй соқи

Ёғар ёмғурдек яшким чун

бўлур сароб олу — байтида

даги «ёда тоши» шаманизмда

ҳавога таъсир этиш учун ўқилган афсун билан бирга

қўлланилган тошидир.

Бу каби мисолларни кўп-кўп келтириш мумкин. Хуллас калом, тарихни, хусусан, ўзлгимиз мансуб бўлган туркий халқларининг тарихи,

дини ва маданиятини ўрганиш бизга ота-боболаримизнинг муштарак руҳини, қўнча адабиётимиз, мумтоз шеъримизнинг муаззам оҳангини англашда, ҳис қилишда муҳим аҳамиятга эга.

Паҳлавон СОДИҚ,
«Оила ва жамият»нинг
махсус муҳбири
Туркия [Измр, феврал,
1993 й.]

Бош муҳаррир:

Абдуҳшом
ИРИСБОЙ

ТАҲРИР

ҲАЙЪАТИ:

Қўлман ОЧИЛ

Жуманазар

БЕКНАЗАР

Фарҳод

РУЗИЕВ

Муҳаббат

ИБУДОВА

ЮСУФ ЗИЁД

[Бош муҳаррир

ўринбосари]

Ботир ЭРНАЗАР

[масъул котиб]

ЖАМОАТЧИЛИК

КЕНГАШИ:

Бахтиёр

ЭГАМБЕРДИЕВ

Қувондиқ

БЕРДИЕВ

Рўзимат

САҒОЕВ

Абсалом

УСАНОВ

Урол

УЗБЕК

Аскар

АЛЛАБЕРДИЕВ

Абдумуталлиб

РИЗОҚУЛОВ

Таҳрират

келган хатларга

ёзма жавоб

қайтармайди.

Шунингдек,

фуқаролар

билан

ташкilotлар

ўртасида

воситачилик

ҳам қилмайди.

Газетамиздан

олинган

маълумотлар

«Оила ва

жамият»дан

деб кўрсатилиши

шарт.

Газетамиз

ҳомийлари —

Тошкентдаги

СЭВИЖ

тижорат жамияти,

Ғаллаорол

туманидаги

«Ғаллаорол»,

Сирдарё

«Оқ олтин»

дон маҳсулотлари

корхонаси

МАНЗИЛИМИЗ:

700029,

Намоёншар

хнебон,

1-бино.

Телефон:

39-43-95

Обуна

индекси 64654

Рўйхатга олиш

№ 000080

Буюртма № Г-141

46.298 нускада чоп

этилди

Офсет усулида

босилди.

Формати А-3, ҳажми 2

босма табоқ.

Ўзбекистон

Республикаси

Президенти

маҳкамасининг

Ишлар

Бошқармаси

ҳузуридаги «Шарқ»

нашриёт-матбаа

концерни.

Корхона манзили:

«Буюк Турон»

кўчаси, 41-уй.

1 2 3 4 5 6

БУ ЙЎЛЛАРДА ТУФРОҚ БЎЛСАМ...

— Сирожиiddин ака, негадир шоирлар ҳақида гап кетса, айримлар кинояни жилмайиб, «ҳа энди, шоир-да» деб қўйишади. Бунинг боиси шеър аҳлига хос жунундами ё бошқа сабаб ҳам мавжудми?

— Бу еруғ дунёда ҳеч кимни айблаб, ҳеч кимга баҳо бериб бўлмайди. Ҳар кимнинг йўриғи ўзи билан, ҳар кимнинг эшағи ўзининг жойида ётади, ҳар кимнинг гуноҳу савоби ўзига. «Ёғлиқ-ёғлиқ еганлар, турлук-турлук қийганлар» орасида қалам қитирлатиб, қоғоз қоралаб юриш девоналик саналса ажаб эмас. Лекин мен «Машраб сени деб кечди жаҳондин, бошини қўйиб остоналарга» деган сатрлар учун бундай девоналикка жон-жон деб рози бўлардим. Бизнинг бу мунғайиб юришлар, бизнинг бу мунғилуғ ҳолатлар шоирлик деб аталса агар, бу ожизона сасларимиз «демоналик» деган унвонга лойиқ топилар экан, демак, авваламбор бу арода ким соғу ким бемор эканини ўйлаб кўрмоқ керак. Биз ҳали Бобораҳим Машрабнинг бир сатрига арзигулик иш қилганимиз йўқ. Дунёнинг бор моҳияти аслида ҳазрат Яссавийнинг бир байтида айтиб кетилган. Бу кўҳна фалак остида ҳеч ким, ҳеч нарса янгилик эмас: соғлар ҳам, девоналар ҳам. Қисмат шу қалам бирлан қоғозни раво кўрган экан, қитирлатаверайликчи...

— Сирожиiddин ака, болалики ҳамма соғиниб яшайди. Айниқса шоирлар. Болалиқнинг энг олис хотираларини эслай оласизми?

— Болалик — биз ҳаммамиз бир марта ўтирадиган подшолик тахти, болалик — биз ҳаммамиз бир марта ва мангуга йўқотган тоза салтанатимиз. Бу салтанатда ғаразу ғирромлик бўлмайди, бу салтанатда фисқу фасод, найранг ва ҳасад йўқ. Жидираган жилғаларда оқиб кетдимиз, қалдирғочлар канотидими ва ёки адири ортида қулунларнинг безовта видоли кишнашлари ила кетдимиз — билмай қолибмиз. «Турунлар, турунлар, қор ёғибди турунлар!» Раҳматли отам ҳар қор ёққанда бизни шундай уйғотардилар. Яна бир тонг «Турунлар, сизларга бир нарсаси об келди» деб уйғотдилар. Олам, акам ва мен кўрпалардан бош кўтардик, не кўз билан кўрайликки, иссиқ печининг ёнида учта бузоқ хуркиб, ҳайратланиб, мўлтираб бизга томон қараб турибди. Ташқарида қаҳратон қарсиллайди, бузоқлар бизга, биз бузоқларга қараймиз. Уч ситиримиз бир кечада бараварига тўққан, оғилхона совуқлиги учун, отам бузоқларнинг чопонга ўраб қуритгани олиб келган эканлар. Уша йили сут, қаймоқ сероб бўлган эди. Отам негадир «турунлар» эмас, «турунлар» деб «ушга ургу берардилар». Ҳозир ҳам қиш пайтлари қор ёққанда, саҳарларда қулоғим остида бу овоз

янграйверади, лекин энди уйғонгим келмайди... Яна тулпроқ супамизда фокус нурида отамнинг қўллариди қалтираган ол муқовали китоб — Фурқатнинг ғазаллари ва отамнинг «Фигонким» гардиши даврон»ни маҳзун товушда ўқишлари... Отам Фурқатни яхши кўрардилар, укамга ҳам Фурқат деб исм қўйдилар. Қазо қилганларида эса ётиқларининг остида Машрабнинг девони чиқди, бу китоб ҳозир Фурқатнинг қўлида.

Яна қишлоғимиз тепасидаги кенгликларда ёйилган подалар, болаликда энг жонга теккан машғулот — жазирамада пода боқиш, буқачалар думини хода қилиб қочарди, поданинг боши узумзорларга урарди ўзини, ярми бугдойзорга қараб югурарди, кети эса пахтани босарди, қўлида таёқ жияним Нажмиддин саратонга тоб беролмай изиллаб йиғлайди, пода, инжиқ, беписанд пода бизнинг гапга кирмайди, кенгликларга ёйилиб, тарқаб кетади, қоровул қишлоқ кўчалари бўйлаб мен қувиб юради, мен подани ҳам, жиянни ҳам ташлаб қочиб кетаман. Бизни олиб кетган у подалар кейин қайтиб келди, болалик эса қайтмади.

— Муҳаббат ягонадир, деган ҳикмат бор. Биз бу муборак фикрга шак келтирмаймиз. Биринчи муҳаббат. Сизда бу тотлиқ давр қандай кечган?

— Сизда қандай кечган бўлса, менда ҳам шундай.

— Сизнинг қўшиқларингиз алланечук дардли, ғамгин. Масалан, «Куйдим», «Дўстлари келсаю келмаса боллам», «Аламли гулмим» оилайлик. Дўстингиз Муҳаммад Юсуф «Мен қўшиқ ёзмайман» дейди. Лекин Муҳаммад аканинг турган-битгани оҳанг, наво. Демокчиманки, ҳалиги қўшиқларни ҳофизлар учун атай ёзганмисиз!

— «Куйдим»нинг биринчи тўрт сатри тайёр эди, кейин дўстилим Нуруллохондан «бююртма» тушди. Аникроғи, мен унинг олдида борсам, муҳаббат мавзуда бир нима ёзаётган экан, «тўрт сатр шеър айтинг, қўшиб қўяй» деди. Ҳалиги тўрт сатрни айтдим. «Оҳ!» деди. Кейин давоми ёзилди. Камтарлик қилмай айтадиган бўлсам, зўр қўшиқ бўлишини билардим. Чунки зўр ҳофиз, зўр куйчининг қўлига тушгани бу ғазал. Шеър биров қўшиқ қилиб айтсин учун ёзилмаган бўлса агар, бу — шеърнинг ўлгани. Афғонистонда ҳалок бўлган йигитлар хотирасига бағишланган шеърнинг бир кун қўшиқ тарзида янграши эса етти ухлат тушимга ҳам қийинмаган. Қиличбекнинг оҳангию Охунжоннинг ноласи ила юртга ёйилган бу қўшиққа изох ортиқча. Бир тўйда дафъатан шу шеърни ўқиб беришимни илтимос қилишди. Айтдим. Тўй эгасининг укаси Афғон жангида ҳалок бўлган экан. Роса

йиғлади. Ноқулай аҳволда қолдим. Бу ҳам етмагандай ширакайф дўстлардан бирови «Нега бундай шеър ёздингиз!» деб тоза тихирлик қилган. Айтмоқчиманки, қўшиқнинг таъсири, тарбиявий кучи шеърдан кўра кучлироқ бўлади. Ҳазрат Навоийнинг «Догини Мажнун қонатмиш, полайи хумро эмас» сатрида фақат доғни кўрасиз, ҳофиз тилида янграганда эса қонаётган доғ, куй элган қирларда бу доғдан қолган, ҳилпираётган лолалар ичра юрасиз. Асл шеърятимиз ўз оҳанги ила яралган, ҳазрат Навоий ё Мирзо Бобурнинг истаган ғазалини олиб куйга солиб айтиш мумкин, фақат гап ҳофизда, машшоқлар маҳоратида. Ҳазал, аруз оҳанглиридан беҳабарлардан яхши ҳофизлар чиқишига ишонмайман.

— «Бобурнома»да машшоқларга ибратли бир ҳикоят бор: Бир кун Шайбонийхон ўз ҳузурига гижокачки-

оширдингиз. Яна давом эттирасизми!

— Мушқули олдинда турибди ҳали. Ёзишдан, айтишдан ҳам кўра, амал қилмоқ мушқулроқ. Ҳозир қандай ёғларда қоврилаётганимни «битта ўзим биламан». Англаб етишимча, ҳар бир қаламкаш ўзини бу имтиҳондан ўтказмоғи керак. Бизнинг «Қирқ ҳадис» бир машқ, бир уриниш, холос. Ўзи тўғри йўлларга бошласин. Йўл энди аён, эвини қилиб бу йўлдан юрмоқ керак энди. Бу йўлда хор бўлиб ўтганлар, бу йўлларда туфроқ бўлиб ётганлар қанча!

— Дил — дарё дейдилар. Бу шоирона гап. Насрий йўсинда тушунтириш берсангиз.

— Абдулла акада «Мен ўзим мадада зорманку болам!» деган сатр бор. Сиз ҳам келиб-келиб сўраган одамингизни қаранг! «Кўнгил — душман» деган эскиларнинг гапи ҳам бор. Тиймаса, жиловламаса агар бу кўнгил, бу дил кўп балоларга гирифтор қилади кишини. Дил дарёси ўрнида бошқа нарсаси ҳам қолиши мумкин. Дейлик, дарё оқариб, тугаб, қуриб тош қолмоғи мумкин. Дард қолмоғи, доғ қолмоғи мумкин. Лекин мен дилшўнос эмасман, ўз кўнглимни англолмай юрибману, тушунтиришга йўл бўлсин!

— Бозор иқтисоди даврида ижодкорларга, айниқса ёшларга анча қийин бўлади. Бир талай ўз йўлига эга иқтидорлар буй кўрсатиб турибди. Бир нарсаси деб, шу ёшларнинг кўнглини кўтариб қўйинг.

— Ўз шахсий банким бўлганда ҳаммаларининг китобларини муқоваларида катта-катта суратлари билан чиқариб берган бўлардим. Орзуим: жумҳуриятда битта, биттагина «Маърифатбанк» очилсаю, маблағини фақат китоб чиқаришга сарфласа. Тарих кўрмаган, билмаган зўр иш бўларди. Қанидиди... Бу йигитлар яхши йигитлар, ҳаммасининг бир юртга, бир элга муносиб шоирлар бўлиб етишадиган сиёғи бор. Бир ишора, бир ҳаракат ила китоблари чиқиб кетиши мумкин. Лекин, қайда ўша ишорачилар? Жунунавш юрган ҳолатлари ҳозирча халқ мақолига жуда мос келади: «Девонанинг ёри Худо».

ШОИРНИНГ ЁШЛИГИ. 1972 ЙИЛ.

сини чорлаб, куй чалиб беришини сўрабди. Машшоқнинг кайфияти ёмон эканми, бир куйни расво қилиб чалиб берибди. Шунда Шайбонийхон гижокачкини ўз қўли билан савалаган экан. Шайбонийхон минг ёмон бўлсам, ёмон машшоқни савалаб яхши иш қилган, деб айтади Мирзо Бобур. Бизнинг даврда...

— Бизнинг даврда бундай «хофизу машшоқлар»ни савалаш учун Шайбонийхоннинг қамчилари камлик қилган бўларди.

— Кейинги икки йилда энг кўп такоррорлаб юрган шеърингизни айтсангиз.

— Сочилмасдан бурун сочғил ўзингиз, Сўрилмасдан бурун сўрғил ўзингиз.

...Бақодир дема айши бебоқони, Яқони тут ажал тутмай яқони. (Ҳазрат Сўфи Оллоёр)

— «Ўтмиш меҳрим паллалари, сўлмиш нишқим полалари, Э, онамининг аллалари, бу дунёда дўст йўқ экан» деганда нимани назарда тутгансиз? Ҳақиқатан ҳам шундайми?

— Ҳаммамизнинг дунёга келиб эшитадиган биринчи шеъримиз, илк қўшиғимиз бу — оналаримизнинг аллаларидир. Биз фарзандлар уларнинг хоки пойларига ҳам арзимаймиз. Утинчимиз Худодан, Худо оналарнинг мушқулини осон қилсин, дардларига шифо бериб, умрларини узайтирсин! Шеърга келсак, бу бир алам билан ёзилиб қолганда... Шукрим, кесак эмасмиз, баъзан нималардир алам қилади, нималардир қийнайди, бир самимий кимсани кўргимиз келади.

— Шу кунларда нималар ёзаясиз?

— Ҳеч нарсаси.

— «Қирқ ҳадис»ни ўқиб барчамиз мамнун бўлдик. Мушқул ишни амалга

Қадр билмас ёр олдида қадрим надир?

Изтиробим, ихлосим ҳам дардим надир?

Бу йўлларда туфроқ бўлсам гардим надир?

Увол этдим, эсиз, дилимиз дарёсини.

Балдоғидай ялтироқдир оламлари, Жондин ўтди миннатлари,

Доғларимнинг қўмиридан аламлари,

Кўзга суртди, лек билмади қаламлари,

Маъносини.

Кўнгли у кун адирларда йиғлар эди, Тошқинлари тошлар аро ўхлар эди.

Кўклам ҳар қир, ҳар ўнёрда тахлар эди.

Менинг бағир қонларимдан сарпосини.

Бир юлдузчи бир осмонга зор этди ёр,

Ўз кўзига бу дунёни тор этди ёр. Менинг ғариб остонамни хор этди ёр.

Топсин энди остонамни тиллосини